

Інвестиційне забезпечення та інституційне середовище інноваційної діяльності: взаємозв'язки та тренди модернізації

*Мишук Ігор Пилипович¹, Мульська Ольга Петрівна²,
Виговський Павло Олегович³*

Опубліковано	Секція	УДК
30.04.2025	Економіка	338.45:339.13:332.1

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15527661>

Анотація. Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності є ключовим фактором модернізації економіки, оскільки ефективне інституційне середовище формує сприятливий інвестиційний клімат, знижує ризики та трансакційні витрати, що підвищує привабливість стартапів, інноваційних проєктів, стимулює економічний та інноваційно-технологічний розвиток. Метою статті є побудова концептуальної моделі взаємозв'язків між інвестиційним забезпеченням та інституційним середовищем інноваційної діяльності, визначення ключових трендів модернізації інноваційної сфери. Встановлено, що ефективність інноваційного розвитку значною мірою залежить від якості інституційних механізмів, які формують сприятливі умови для інвесторів і підприємців, зокрема, правового захисту інтелектуальної власності, прозорості регуляторних процедур і доступності фінансових ресурсів. Відсутність або слабкість таких інституційних складових створює перешкоди для інвестиційної активності, що уповільнює інноваційний прогрес. Проаналізовано ключові види зв'язку між інвестиційним забезпеченням та інституційним середовищем (правовий, регуляторний, фінансовий, соціально-економічний, стратегічний) та їх вплив на розвиток інноваційної системи. Особливу увагу приділено сучасним тригерам інноваційного поступу, зокрема, цифровій трансформації, дерегуляції та формалізації ринкових інститутів, які, водночас, є і драйверами модернізації інституційного середовища. Підкреслено необхідність реформування системи управління інноваційним розвитком та імплементації результатів стартапів на ринок для підвищення конкурентоспроможності та сталого зростання економічних систем.

Ключові слова: інвестиційне забезпечення, інновації, діяльність, стартапи, модернізація, інституційне середовище, ризики, економічний розвиток, інтелектуальна власність.

¹ доктор економічних наук, професор, професор кафедри підприємництва, торгівлі та логістики, Львівський торговельно-економічний університет, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5661-0164>.

² доктор економічних наук, старший дослідник, професор кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет; провідний науковий співробітник, Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України», ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1666-3971>

³ здобувач третього освітньо-наукового рівня, спеціальність 051 – Економіка, Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України»

Investment Support and Institutional Environment of Innovation Activity: Interrelations and Modernization Trends

Abstract. Investment support for innovation activity is a key factor in the modernization of the economy, as an effective institutional environment fosters a favourable investment climate, reduces risks and transaction costs, increases the attractiveness of innovation projects, and stimulates both economic and innovation-technological development. The purpose of this article is to construct a conceptual model of the interrelations between investment support and the institutional environment of innovation activity, and to identify the key modernization trends in the innovation sphere. It is found that the efficiency of innovation development largely depends on the quality of institutional mechanisms that create favourable conditions for investors and entrepreneurs—particularly in the areas of intellectual property protection, transparency of regulatory procedures, and access to financial resources.

The institutional environment of innovation development is understood as a set of formal and informal factors (institutions) that influence and determine the behaviour of economic agents, the population, society, and the state, as well as entities (institutions) that, through their functioning, guide innovation processes in the desired direction. The main elements of the institutional environment are categorized into four groups: (1) legal and regulatory, (2) informal, (3) institutional and organizational, and (4) infrastructural. The absence or weakness of these components creates barriers to investment activity, slowing down innovation progress. The interaction between investment support and the institutional environment is multidimensional (legal, regulatory, financial, socio-economic, and strategic). Improving these aspects creates a positive feedback loop that promotes innovation, gross regional product (GRP) growth, and job creation.

Particular attention is paid to current triggers of innovation progress, such as digital transformation, deregulation, and the formalization of market institutions, which also serve as key drivers of institutional modernization. The article emphasizes the need to reform the innovation development management system and to implement startup results into the market to enhance competitiveness and ensure sustainable economic growth.

Keywords: investment support, innovation, activity, startups, modernization, institutional environment, risks, economic development, intellectual property.

Вступ

У сучасних умовах трансформації економічних систем, глобальної конкуренції і динамічних технологічних змін інноваційна діяльність є ключовим чинником економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та стійкості економіки як суб'єктів господарювання, так країни та її регіонів. Інноваційний розвиток комплементарно залежить від ефективності інституційного середовища, яке формує правила, стимули й обмеження для суб'єктів інноваційного процесу, з одного боку, та від рівня інвестиційного забезпечення, яке є фінансовою основою реалізації інновацій, з іншого. В Україні спостерігається фрагментарність інституційної підтримки інноваційної діяльності, недостатній рівень інвестиційного забезпечення розвитку інноваційної системи, низька інвестиційна рентабельність приватного капіталу та обмеженість муніципального інвестування. Така тенденція вимагає переосмислення сучасних трендів модернізації інституційної структури й фінансування інноваційної діяльності з урахуванням кращих світових практик і національних особливостей.

Проблематика формування ефективного інституційного середовища інноваційної діяльності набуває особливої актуальності в умовах необхідності трансформації національної економіки у напрямі інноваційної моделі розвитку. Саме інституційна основа визначає можливості для створення сприятливого клімату для генерації, впровадження і комерціалізації інновацій, формування інноваційної інфраструктури, а також забезпечення ефективної взаємодії між наукою, бізнесом і державою. Здатність

держави та її інституцій ініціювати та підтримувати інституційні реформи, спрямовані на стимулювання інновацій, є ключовим чинником реалізації стратегічних завдань соціально-економічної модернізації.

Важливим аспектом є також формування інфраструктурної спроможності країни та її регіонів підтримувати інноваційну активність через розвиток інформаційної, консультаційної, фінансової та освітньої складових, що сприяє поширенню інноваційної культури серед економічних агентів і населення. На відміну від загальнодержавного рівня, регіональний рівень характеризується меншою інерційністю і коротшим часовим проміжком між впровадженням інституційних заходів, появою результатів у вигляді зростання інноваційної активності та збільшення кількості стартапів, підвищення технологічного рівня підприємств, зміцнення інституційної спроможності територіальних громад тощо. Формування адаптивного, стимулюючого та функціонально повного інституційного середовища є передумовою для забезпечення сталого розвитку інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності національної економіки загалом.

Питання взаємозв'язку інституційних факторів, підприємницької активності та економічного розвитку є предметом численних наукових досліджень, однак, на науковому фронті присутня певна дискусія щодо характеру і сили цього впливу. Зокрема, зарубіжні науковці [1] доводять, що інституційне середовище створює основу для розвитку можливостей підприємницького сектора здійснювати інноваційну діяльність, що, водночас, сприяє економічному зростанню країни. Науковці підкреслюють, що цей зв'язок не є однозначним і залежить від якості конкретних інституційних механізмів. Аналогічні твердження наводять Дж. Кентвелл і Дж. Дунінг [2], які наголошують на еволюційному характері взаємодії транснаціональних корпорацій та інституційного середовища, підкреслюючи, що інституції і бізнес співрозвиваються у складних динамічних процесах. Це відкриває простір для дискусій про роль державного регулювання і ринкових механізмів у стимулюванні інноваційної діяльності.

Не менш популярною є теза про те, що інституційне середовище фактично виступає одним із елементів системи/політики забезпечення конкурентоспроможності національного господарства, адже коли в країні порядок і якісно функціонують ринкові регулятори, її економіка є більш інвестиційно привабливою [3]. Саме тому часто співпадають високі місця у рейтингах міжнародної конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, інноваційно-технологічного розвитку та інституційної спроможності країн. Однак, як цілком справедливо зазначається у результатах наукових досліджень [4–6], головне завдання формування інституційного середовища значно глобальніше. Загалом, це — сталий висхідний розвиток національної економіки, зміцнення її конкурентоспроможності, реалізація економічних інтересів та потенціалу в системі міжнародного поділу праці. Цього можливо досягти різними шляхами, однак, здебільшого «рецепт» полягає у структурних зрушеннях та інституційних реформах, серед яких першочерговими є системні: детінізація економічних відносин, деофшоризація податків, подолання системної корупції, чітке відділення бізнесу від політики, ліквідація монополій та становлення прозорого і рівного для всіх конкурентного середовища тощо.

Науковці Львівської школи регіоналістики [7] акцентують увагу на важливості реалізації політики smart-спеціалізації, яка передбачає структурно-технологічну перебудову економіки. Разом з тим, варто зауважити, що успішність таких політик часто зіштовхується з викликами, пов'язаними з недостатньо розвинутими інституціями та обмеженими ресурсами на місцевому рівні. Технологічна конкурентоспроможність підприємств безпосередньо залежить не лише від інноваційного потенціалу, а й від здатності комерціалізувати інтелектуальну власність, що в Україні поки що є

проблематичним через низький рівень підтримки стартапів і недостатню нормативно-правову базу [8].

Фінансово-інвестиційний аспект інноваційного розвитку заакцентовано М. Крупкою [9], який наголошує на важливості державно-приватного партнерства. Незважаючи на позитивні теоретичні засади, на практиці механізми такого партнерства в Україні часто не працюють ефективно через відсутність довіри між учасниками та слабкість інституцій. Аналогічно, І. Литвин і С. Миськів [10] доводять, що державна підтримка стартапів у європейських країнах є більш системною і ефективною, що свідчить про необхідність реформування української політики підтримки інновацій. Примітно, що окремі науковці [11] відзначають різноманітність підходів і методів, що ускладнює формування єдиної методології, здатної адекватно відобразити реальний стан інноваційного розвитку. Це відкриває дискусію щодо потреби стандартизації показників та кращого урахування специфіки національного бізнес-середовища.

Стартапи як інноваційно активні суб'єкти економіки стали об'єктом численних наукових досліджень упродовж останніх десятиліть, особливо в контексті цифрової трансформації, венчурного фінансування, інноваційного підприємництва. У світовій науковій літературі стартапи здебільшого розглядаються як тимчасові організації, що створюються з метою пошуку масштабованої та стійкої бізнес-моделі. Згідно з цими підходами, ключовими характеристиками стартапів є висока інноваційність, швидке зростання, високий рівень ризику, а також залежність від зовнішніх джерел фінансування. Вагомий внесок у розуміння природи стартапів зробили дослідження у сфері підприємництва та інноваційної економіки. Стартапи здатні бути драйверами інновацій, але їхній розвиток залежить від зовнішніх факторів, зокрема, інституційної підтримки та доступу до фінансування [12]. Стратегічні пріоритети державної політики мають враховувати комплексний підхід до стимулювання інноваційного розвитку підприємств [13]. В умовах глобальних викликів виникає необхідність формування вітчизняної екосистеми стартапів, яка здатна протистояти зовнішнім викликам й інтегруватися у світові ланцюги створення вартості [14]. Крім того, Л. Чех і О. Корогодова наголошують на викликах, пов'язаних із впровадженням індустрії 4.0, що вимагає не лише технологічних, а й інституційних змін [15].

У наукових працях [16; 17] технологічна модернізація розглядається як ключовий компонент переходу до нової економічної парадигми, що ґрунтується на знаннях, інноваціях і високих технологіях. В той же час автори акцентують на наявності значних інституційних бар'єрів, які уповільнюють впровадження таких трансформацій в Україні, в т.ч. через обмежений доступ до ефективних механізмів трансферу технологій та недостатню обізнаність економічних агентів щодо їх використання. Схожої позиції дотримуються О. Фрідман [18] і К. Шапошников [19], які наголошують, що ефективність інноваційного розвитку значною мірою залежить від якості інституційного середовища, його здатності забезпечувати сприятливі умови для розвитку інноваційного підприємництва, без чого неможливо досягти повної реалізації наявного інноваційного потенціалу. Метою статті є побудова концептуальної моделі взаємозв'язків між інвестиційним забезпеченням та інституційним середовищем інноваційної діяльності, визначення ключових трендів модернізації інноваційної сфери.

Методологічний апарат дослідження становлять загальнонаукові методи пізнання (діалектичний, наукової індукції й дедукції, системний, порівняння і синтезу) і спеціальні методи (структурного, компаративного оцінювання).

Результати

Інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності є фундаментальним компонентом процесу модернізації економіки, що в значній мірі визначається якістю інституційного середовища. Інституції, як сукупність формальних і неформальних

правил, інститутів та норм, формують рамкові умови для функціонування інноваційної системи, впливаючи на мотивацію інвесторів і підприємців. Наявність ефективних інституційних механізмів, таких як правова захищеність інтелектуальної власності, прозорість процедур отримання фінансування, а також стабільність і прогнозованість законодавчої бази, сприяє зниженню трансакційних витрат і ризиків інвестиційної діяльності в інноваційній сфері. Це, своєю чергою, підвищує привабливість інноваційних проєктів і стартапів для інвесторів, сприяє зростанню обсягів інвестиційних ресурсів, спрямованих на науково-технічні розробки, стимулює комерціалізацію інноваційних ідей.

Разом з тим, відсутність належного інституційного забезпечення або його слабкість, корупція, нестабільність правового поля, неефективність органів влади та недостатній рівень розвитку фінансових інструментів, створюють перешкоди для інвестиційної активності у сфері інновацій. Це призводить до збільшення вартості капіталу, звуження кола потенційних інвесторів і, як наслідок, до уповільнення інноваційного розвитку і модернізації національної економіки. Таким чином, взаємозв'язок між інвестиційним забезпеченням і інституційним середовищем є взаємодоповнюючим і детермінуючим: вдосконалення інституційної бази сприяє більш ефективному залученню та використанню інвестиційних ресурсів, а ефективно інвестиційне забезпечення стимулює подальший розвиток інституційних структур, що створює позитивний цикл розвитку інноваційної діяльності.

Зв'язок між інвестиційним забезпеченням та інституційним середовищем інноваційної діяльності може бути класифікований за низкою ключових видів, що відображають багатовимірний характер їх взаємодії:

I. *Правовий зв'язок.* Інституційне середовище формує правову основу для захисту прав власності, зокрема, інтелектуальної, що є необхідною умовою для забезпечення інвестиційної привабливості інноваційних проєктів. Стабільність та ефективність правових інститутів сприяють мінімізації інвестиційних ризиків і створюють передумови для довгострокового капіталовкладення в інновації.

II. *Регуляторний зв'язок.* Інститути регулювання забезпечують механізми впорядкування процедур ліцензування, сертифікації та стандартизації, які суттєво впливають на зниження трансакційних витрат і адміністративних бар'єрів. Прозорість та передбачуваність регуляторного поля підвищують ефективність інвестиційного процесу в інноваційну діяльність.

III. *Фінансовий зв'язок.* Високий рівень розвитку інституційного середовища впливає на формування та функціонування фінансових інструментів і ринків капіталу, що забезпечують фінансування інноваційних ініціатив. Надійність фінансових інститутів і наявність механізмів державно-приватного партнерства, венчурного капіталу та інших форм інвестиційного ресурсу підвищують доступність капіталу для інноваційних проєктів.

IV. *Соціально-економічний зв'язок.* Інституції створюють умови для формування соціальної довіри між суб'єктами інноваційного процесу, що є критерієм для ефективної кооперації та спільного інвестування. Соціальна довіра сприяє зниженню інформаційної асиметрії та підвищенню якості взаємодії учасників ринку.

V. *Стратегічний інституційний зв'язок.* Якісне інституційне середовище забезпечує основу для формування державної політики та визначення стратегічних пріоритетів, спрямованих на стимулювання інвестицій у перспективні інноваційні напрями та модернізацію економіки в цілому.

Інституційне середовище інноваційної діяльності забезпечує стабільність і прогнозованість розвитку, що є критично важливими для зниження інвестиційних ризиків. Надійний правовий захист інтелектуальної власності, прозорість регуляторних процедур та доступність фінансових ресурсів створюють сприятливі умови для

інвесторів. Тому визначення складу та структури елементів інституційного середовища інноваційної діяльності, ролі, функцій і завдань відповідних інституцій у системі розвитку економічної системи набуває особливого значення. Так, прикладного значення набуває двоїсте бачення ролі інституційного середовища інноваційної діяльності Д. Покришкою [20]. Науковець зазначає, що для масштабування і ефективізації інноваційних процесів мають бути створені належні рамкові умови (макроекономічне середовище, конкурентна політика, оптимальна відкритість економіки, регіональні інноваційні системи, захист інтелектуальної власності, розвиток бізнесу), що дасть ефект у вигляді нарощення ВРП, зокрема, інноваційної продукції з високим вмістом доданої вартості, збільшення інвестицій в інновації, створення нових робочих місць, належної реалізації науково-дослідного та інноваційно-технологічного потенціалу. Однак, специфіка полягає в тому, що в разі відмови від інноваційно-технологічного шляху розвитку економіка не просто зберігає існуючі позиції чи не розвивається, а, навпаки, – деградує. На підтвердження вказаного можна виокремити такі зворотні ефекти у підсумку наявності прогалин в системі інституційного забезпечення інноваційної діяльності, як «відтік мізків» та прав на об'єкти інтелектуальної власності, бюджетне фінансування квазіінновацій, тотальна демотивація інноваційного підприємництва, розвиток «офшорного» аутсорсингу у сферах ІКТ та НДДКР, зростання інституційно-технологічних «розривів», тінізація інноваційного сектора.

Цікавим є відображення ролі інституційного середовища інноваційного бізнесу у формі т. зв. «інноваційної щільності», коли задіяння потрібних інститутів дозволяє активізувати малий інноваційний бізнес, а той, своєю чергою, – середні та великі підприємства реального сектора, наростити їх мобільність та збільшити ділову активність регіональної економіки на загал, посилити процеси співпраці і консолідації, обміну інформацією. Відтак, синергічні ефекти розвитку інституційного середовища інноваційної діяльності в разі більші, аніж лише посилення інноваційної компоненти конкурентоспроможності.

Альтернативний підхід до аналізу формування інституційного середовища інноваційної діяльності та його впливу на соціально-економічний розвиток полягає у розгляді його як каталізатора зростання секторів креативної економіки. Вважається, що саме через активізацію інновацій у цих секторах відбувається поступове поширення модернізаційних процесів на інші сфери регіонального розвитку, в т. ч. систему соціальних послуг, охорону здоров'я, торгівлю тощо. Проте, зазначений підхід здебільшого фокусується на фрагментарних аспектах, тоді як комплексне бачення структури, функціональних складових, сучасних тенденцій ефективного функціонування та стратегічних завдань інституційного середовища інноваційного розвитку в контексті регіонального поступу візуалізовано на рис. 1.

Загальні класичні завдання становлення якісного інституційного середовища розвитку інноваційної діяльності є відомими. Це – збільшення обсягів виробництва та збуту інноваційної продукції, зростання чисельності суб'єктів господарювання, які виготовляють і реалізують інноваційну продукцію, застосовують інновації у внутрішніх бізнес-процесах, під час виробництва (технічні та технологічні інновації) та у зовнішніх комунікаціях, збільшення обсягів інвестицій та фінансового забезпечення суб'єктів господарювання, які спрямовуються на інвестиційно-інноваційні проєкти, покращення забезпеченості інноваційно-технологічної діяльності потрібним інтелектуально-кадровим ресурсом тощо. У підсумку всі ці процеси мають сприяти зростанню конкурентоспроможності підприємств та регіональної економіки на загал, розвитку місцевого виробництва, покращенню його фінансово-економічного та ресурсного потенціалу, створенню нових робочих місць, збільшенню доходів до обласного та місцевих бюджетів.

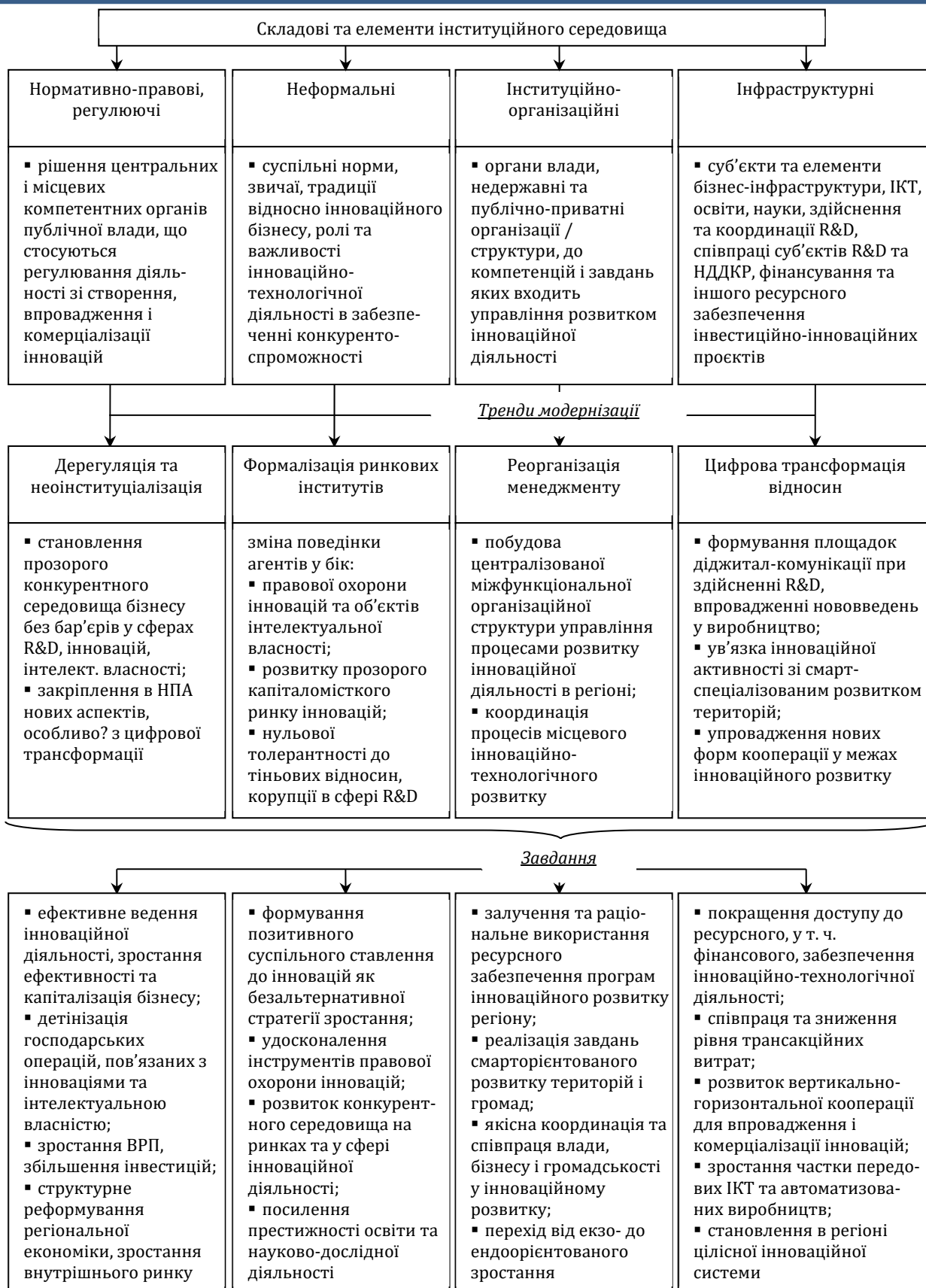


Рис. 1. Система інституційного забезпечення інноваційної діяльності
Джерело: авторська розробка

Модернізація інституційного забезпечення інноваційної діяльності в Україні в значній мірі має відбуватися узгоджено з активізацією таких сучасних прогресивних змін і зрушень, як цифрова трансформація економіки й суспільства, неоіндустріалізація

та розвиток і поширення Індустрії 4.0. Цифровізація, з одного боку, актуалізує розвиток, а, з іншого, – потребує належного підкріплення повноцінною сучасною е-інфраструктурою, включно з приєднанням України до Єдиного цифрового ринку ЄС, адаптацією вітчизняної вищої освіти до Європейського простору НДДКР та освіти.

Цифрова трансформація виступає ключовим сучасним вектором розвитку, що інтегрується в процеси формування ефективного суспільства та сталого функціонування економіки. Ці процеси актуальні й для сфери інноваційної діяльності в регіонах України, оскільки, по-перше, видозмінюється структура видів інновацій (зростають актуальність, попит, обсяги та, відповідно, частка технологічних і технічних інновацій з високим вмістом (чи поєднанням з) інформаційно-комунікаційних технологій); по-друге, інформаційно-комунікаційні технології, по суті, стають основою, визначальним фактором превалюючої більшості новинок та нововведень; по-третє, навіть організаційні, управлінські та маркетингові інновації також істотно узалежнюються від діджиталізації бізнес-процесів і переходу на цифрові комунікації; по-четверте, значно покращуються передумови для досягнення цілей і завдань смарторієнтованого просторового розвитку; по-п'яте, з'являються можливості для започаткування нових форм кооперації у межах інноваційного розвитку (головно на основі цифрових інформаційно-комунікаційних платформ).

Інноваційна діяльність організаційно складна, інвестиційно містка та високо ризикова, відповідно, важливою складовою її стимулювання є відсутність бар'єрів, інституційних та інших перешкод на шляху будь-яких активностей з боку суб'єктів господарювання у цій сфері. Саме тому в країнах, які досягли найбільших успіхів у плані інноваційного розвитку, широко застосовується такий інструмент, як дерегуляція. Нормативно-правові акти всіх рівнів державного управління перед їх ухваленням проходять ретельну перевірку на випадок їх впливу на зміни в інституційному середовищі інноваційного бізнесу, причому не тільки у формальному сегменті, але й значимо у контексті ринкової поведінки економічних агентів.

Іншим трендом модернізації інституційного середовища інноваційного розвитку слід вважати зміни в менталітеті, свідомості керівників суб'єктів інноваційного підприємництва, головно пов'язані з розумінням важливості переведення низки процесів з напівпрозорих у легальну площину. Такі дії не тільки коректні в частині високого рівня якості менеджменту при веденні бізнесу, але й надають суб'єктам господарювання низку переваг і можливостей, до прикладу, відносно кращої інституційно-правової захищеності результатів інтелектуальної творчої діяльності, можливості швидшої комерціалізації інноваційних продуктів, уникнення ризиків та загроз, пов'язаних з порушенням податкового і господарського законодавства та ін.

Одним із проявів інституційної слабкості в Україні є низький рівень патентної активності вітчизняних підприємств, навіть за умови їхньої активної інноваційної діяльності. Це зумовлено недостатнім розвитком інституту охорони та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, що супроводжується значними організаційними, часовими та фінансовими витратами для суб'єктів господарювання. Як наслідок, внутрішній ринок інтелектуальної власності перебуває на етапі формування, характеризується обмеженим інвестиційним і комерційним потенціалом, високим рівнем тінізації та незначними обсягами легальних операцій.

Провідними трендами формалізації ринкових інститутів в частині модернізації інституційного середовища інноваційного розвитку доцільно вважати становлення і в суспільстві, і в середовищі бізнесу переконання (традицій, звичаю) виключно патентування та застосування правової охорони, повноцінного обліку результатів інноваційної діяльності у вигляді об'єктів інтелектуальної власності та доходів і прибутку від їх комерціалізації. Тоді, з позиції держави, йдеться про політику розвитку прозорого з високим рівнем інвестиційної привабливості ринку інновацій та НДДКР,

зміцнення інститутів нульової толерантності до тіньових відносин й операцій на цьому ринку і його провідних сегментах та секторах.

Важливими трендами, з огляду на проблематику інноваційного розвитку в Україні, мають стати, по-перше, удосконалення системи державного управління інноваційним розвитком регіону (тут пріоритет за створенням / визначенням органу, відповідального за перебіг процесів та координацію дій структур різного профілю, які мають відношення до інноваційно-технологічної діяльності); по-друге, формування вертикалі менеджменту – від рівня територіальних громад до регіону і держави. Таким чином, на засадах ідентифікації складових й елементів інституційного середовища інноваційної діяльності, з урахуванням сучасних та потенційних трендів його модернізації формується система завдань, а точніше ролі, яку це середовище реалізує в системі регіональної економіки за його повноцінного формування і високої якості та ефективності функціонування. Відповідні завдання виокремлюються за чотирима векторами:

- формування повноцінного інституційно-правового поля науково-дослідної та інноваційної діяльності, його постійна модернізація; за дотримання принципів дерегуляції – зростання в регіоні інноваційно-технологічної активності, її масштабування та ефективізація, збільшення місткості ринку інновацій, інтелектуальної власності та реалізованої інноваційної продукції (послуг) (базова роль інституційного середовища інноваційної активності);
- формалізація ринкових (неформальних) інститутів – розвиток конкурентного середовища на ринку НДДКР та інновацій, удосконалення системи охорони і захисту результатів інноваційної діяльності, збереження та нарощення ресурсного потенціалу активізації інноваційно-технологічної діяльності в регіоні (системо-саморегулююча роль);
- становлення дієздатної організаційно-управлінської системи керування процесами інноваційно-технологічного розвитку регіону – алокація та покращення ресурсного забезпечення інноваційно-технологічної діяльності, узгодження процесів інноваційної активності та смарт-просторового територіального розвитку, реалізація потенціалу публічно-приватної співпраці заради досягнення цілей інноваційно-технологічного зростання (роль координації та співпраці);
- модернізація інституційної інфраструктури інноваційно-технологічного розвитку на засадах цифрової трансформації та діджитал-комунікацій – перехід частини технологічних операцій та відносин щодо інноваційно-технологічної діяльності у цифрову площину, відповідно, пришвидшення операцій та їх ефективізація, зниження рівня транзакційних витрат, покращення системи співробітництва та кооперації всіх учасників інноваційно-технологічної діяльності та розвитку (роль діджиталізації).

Висновки

Під інституційним середовищем інноваційного розвитку слід розуміти сукупність формальних і неформальних чинників (інститутів), які впливають і визначають поведінку економічних агентів, населення, суспільства й держави, а також суб'єктів (інституцій), які своїм функціонуванням спрямовують процеси інноваційного зростання у необхідному руслі. За такого підходу елементи інституційного середовища інноваційного розвитку регіону формуються за складовими елементами: (1) нормативно-правовий, регулюючий; (2) неформальний; (3) інституційно-організаційний; (4) інфраструктурний.

Взаємодія між інвестиційним забезпеченням і інституційним середовищем має багатовимірний характер – правовий, регуляторний, фінансовий, соціально-

економічний та стратегічний. Удосконалення цих аспектів формує позитивний цикл, що стимулює інновації, зростання ВРП і створення нових робочих місць.

Встановлено, що при формуванні інституційного середовища інноваційного розвитку важливо орієнтуватися на два аспекти. По-перше, це усунення вад та прогалин у межах існуючого середовища; по-друге, врахування прогресивних трендів його модернізації. У кейсі економіки регіонів України такими тенденціями є дерегуляція та неоінституціалізація, формалізація ринкових інститутів, реорганізація системи менеджменту та цифрова трансформація відносин. Їх узгодження і доповнення дозволяє ідентифікувати спектр завдань інституційного забезпечення інноваційного розвитку в економіці регіону, а саме: в аспектах базової, системо-саморегулюючої, координуючої ролі, розширення співпраці, діджиталізації процесів і відносин.

Подальші наукові дослідження у цьому напрямі доцільно зосередити на вивченні ролі цифрових технологій і блокчейн-рішень у підвищенні прозорості інвестиційних процесів і захисту інтелектуальної власності, що може стати інноваційним інструментом зменшення трансакційних витрат і ризиків.

Список використаних джерел

1. Aparicio S., Urbano D., Audrestch D. Institutional factors, opportunity entrepreneurship and economic growth, panel data evidence. *Technical Forecasting and Social Change*, 2016, 102, 45-61.
2. Cantwell J., Dunning J. H., Lundan S. M. An evolutionary approach to understanding international business activity: the coevolution of MNEs and institutional environment. *Journal of International Business Studies*, 2010, 41 (4), 567-586.
3. Стрижак О. О. Дихотомія формальних та неформальних інститутів. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 5. С. 19-25.
4. Підвищення ефективності інституційного середовища як чинник детінізації економіки. Аналітична записка. НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/pidvischennya-efektivnosti-instituciynogo-seredovischa-yak-chinnik>;
5. Васильців Т., Мульська О., Зайченко В., Березівський Я. Технологічна конкурентоспроможність як результат реалізації інноваційного потенціалу та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності підприємств: методичні аспекти аналізування. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. № 4. С. 63–70. <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-6-9>
6. Кальченко С. Інституційна природа корупційних відносин. Геополітичні пріоритети України. 2021. № 1 (26). С. 18-27.
7. Васильців Т. Г., Левицька О. О. Концепція реалізації регіональної політики Smart-спеціалізації в Україні на засадах структурно-технологічної перебудови. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/599>.
8. Васильців Т., Мульська О., Зайченко В., Березівський Я. Технологічна конкурентоспроможність як результат реалізації інноваційного потенціалу та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності підприємств: методичні аспекти аналізування. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. Вип. 4. С. 63-70. <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-6-9>
9. Крупка М. І., Руцишин М. О. Фінансовий механізм державно-приватного партнерства в забезпеченні інноваційного розвитку підприємств України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2022. № 26 (54). С. 85–94.
10. Литвин І. В., Миськів С. О. Особливості державної підтримки стартап-підприємництва в європейських країнах. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2024. № 1 (11). С. 238–249.

11. Ложачевська О. М., Гречан П. Ю. Інноваційна активність підприємства: аналіз існуючих підходів і методів оцінки. *Економіка та держава*. 2020. № 8. С. 53–55. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2020.8.53>
12. Міценко Н., Міщук І. Стартап як інструмент реалізації інноваційного потенціалу. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. Вип. 340(2). С. 471-475. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-74>
13. Міценко Н. Г., Мульська О. П., Зайченко В. В., Лозовий Т. І. Стратегічні пріоритети державної політики реалізації потенціалу інноваційного розвитку підприємств в Україні. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2022. Вип. 69. С. 21-29. <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-69-03>
14. Ситник Н. І., Пермінова С. А., Чупріна М. О. Розвиток вітчизняної екосистеми стартапів в умовах глобальних викликів сьогодення. *Економічний простір*. 2023. № 186. С. 81–87.
15. Чех Л. М., Корогодова О. О. Інноваційний розвиток економіки України в умовах Індустрії 4.0. Актуальні проблеми економіки та управління. 2020. № 14. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/205849>.
16. Омеляненко В. Трансфер технологій в інноваційних ландшафтах: сучасні тенденції та інституційне забезпечення: монографія. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і трансферу знань, 2022. 214 с.
17. Шушкова Ю. В. Технологічна модернізація економіки України: теорія, методологія, практика: монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 398 с.
18. Фрідман О. А. Інституційне середовище інноваційного підприємництва. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. Т. 31 (70). № 3, 2020. С. 12–17.
19. Шапошников К. С. Вплив інституційного середовища на інноваційний розвиток економіки регіону. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 29. С. 34–36.
20. Покришка Д. С. Технологічна конкурентоспроможність національної економіки як чинник економічної безпеки України : дис. к.е.н. за спец. 21.04.01. К. : НІСД, 2021. 303 с.